

Bogumiła Celer

Książnica Pedagogiczna
im. A. Parczewskiego w Kaliszu
e-mail: b.celer@interia.pl

[Konferencja „Archiwa muzyczne i spuścizny kompozytorskie w zbiorach bibliotek polskich” (Warszawa, 1–2 grudnia 2016 r.)

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.25.10>

W grudniu 2016 r. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie odbyła się konferencja „Archiwa muzyczne i spuścizny kompozytorskie w zbiorach bibliotek polskich”, przygotowana przez Sekcję Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – Polską Grupę Narodową IAML oraz Gabinet Zbiorów Muzycznych BUW. Głównym celem konferencji było zaprezentowanie wachlarza zagadnień, z jakimi spotykają się pracownicy bibliotek muzycznych i archiwisci, sprawujący pieczę nad spuściznami muzycznymi. Inauguracji konferencji dokonał Piotr Maculewicz (Gabinet Zbiorów Muzycznych BUW). Następnie Stanisław Hrabia (przewodniczący Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP – Polskiej Grupy Narodowej IAML) przywitał uczestników w imieniu Zarządu Sekcji.

W konferencji wzięło udział ponad 40 uczestników, reprezentujących Zakład Zbiorów Muzycznych Biblioteki Narodowej, biblioteki uczelni muzycznych, działy muzyczne bibliotek uniwersyteckich, publicznych i pedagogicznych. W konferencji brał również udział gość z zagranicy – Marek Żebrowski (Polish Music Centre, Thornton School of Music, University of Southern California z Los Angeles).

W czasie konferencji zaprezentowano 18 referatów i komunikatów. Referat wprowadzający wygłosiła Elżbieta Jasińska-Jędraszko (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie), która przedstawiła słuchaczom Archiwum Kompozytorów Polskich BUW (poprzednia nazwa: Archiwum Kompozytorów Polskich XX wieku) oraz omówiła organizację zbiorów i metody opracowania przyjęte dla spuścizn kompozytorskich. Archiwum działa od niemal 60 lat, jest jedyną w kraju placówką, która stara się gromadzić możliwie pełną dokumentację źródeł polskiej współczesnej twórczości muzycznej. Obecnie zbiory archiwum liczą ponad 40 tys. jednostek. Obok rękopisów muzycznych (ok. 5 tys.) znajduje się tu ok. 30 tys. listów od i do kompozytorów, kilka tysięcy fotografii, afiszów i programów koncertowych. Pozostałe zbiory stanowią różnego typu materiały biograficzne (dokumenty osobiste, rodzinne, teksty literackie i publicystyczne), a także muzealia. Podstawę tych zbiorów tworzą zespoły rękopisów, które trafiły do AKP w latach 50. i 60. ubiegłego wieku. Były to spuścizny Artura Malawskiego, Jana Maklakiewicza, Kazimierza Jurdzińskiego, Ludomira Michała Rogowskiego, Karola Szymanowskiego (także jego mniej znanego brata Feliksa, pianisty i również kompozytora), czy Stanisława Wiechowicza. W zbiorach archiwum odnaleźć można rękopisy i pamiątki po najwybitniejszych, czołowych twórcach polskich. Obok wspomnianego K. Szymanowskiego, wymienić należy takie nazwiska jak: W. Lutosławski, W. Kilar, H. M. Górecki, T. Baird, K. Serocki. Równie cenne są przechowywane w archiwum materiały z działalności Stowarzyszenia Młodych Muzyków Polaków w Paryżu (1926–1950).

W kolejnym wystąpieniu Marek Żebrowski zaprezentował zbiory rękopisów kompozytorów polskich, zgromadzone w Polish Music Center w Los Angeles. Centrum powstało w 1985 r. z inicjatywy Stefana i Wandy Wilków przy Uniwersytecie Południowej Kalifornii w Los Angeles. Instytucja zorganizowana została jako centrum badawcze dla stypendystów, muzyków, dziennikarzy i miłośników polskiej muzyki. Jej celem było gromadzenie wszelkich materiałów dotyczących polskiej muzyki i tańca. Centrum posiada w swoich zbiorach książki, czasopisma, zapisy nutowe, nagrania i inne dokumenty, szczególnie z zakresu muzyki klasycznej. Od początku swojej działalności gromadzi także zbiory archiwalne. W 1985 r. otrzymało pięć oryginalnych rękopisów od Witolda Lutosławskiego. Kolekcja współcześnie składa się z utworów różnych dwudziestowiecznych kompozytorów. Są to dzieła wspomnianego Witolda Lutosławskiego, Grażyny Bacewicz, Tadeusza Bairda, Joanny Bruzdowicz, Marty Ptaszyńskiej, Stanisława Skrowaczewskiego, Krzysztofa Pendereckiego i wielu innych.

Po przerwie jako pierwsza głos zabrała Bogumiła Celer (Dział Zbiorów Specjalnych Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu), która scharakteryzowała

Konferencja „Archiwa muzyczne...

kolekcję rodziny Wilkomirskich w zbiorach księżnicy, jednak ograniczyła się jedynie do przywołania podstawowych wiadomości mających charakter wstępu do analizy tej bogatej i rozległej spuścizny. Omówiła pokrótce związki rodziny Wilkomirskich z Kaliszem. Spuścizna zdominowana jest przez różnego rodzaju korespondencję oraz fotografie, na których utrwalone zostało życie artystyczne rodziny. Obszerna część kolekcji, która została przekazana do biblioteki w połowie 2016 r., poświęcona jest przede wszystkim Kazimierzowi Wilkomirskiemu (1900–1995). W kolekcji zachowały się przede wszystkim jego dokumenty osobiste, spora spuścizna epistolograficzna i ogromna liczba fotografii dokumentujących nie tylko życie rodzinne, ale także dokonania artystyczne muzyka. Na spuściznę artysty składa się również dokumentacja pracy naukowej i dydaktycznej: są to teksty odczytów i przemówień oraz notatki, wycinki prasowe i wywiady.

Kolekcję Maestro Tadeusza Strugały w zbiorach Biblioteki NIFC omówiła Wioletta Borowa-Surowiec (Biblioteka – Fonoteka – Fototeka, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina w Warszawie). Spuścizna wybitnego dyrygenta, pianisty, pedagoga, oboisty, a także animatora i organizatora życia muzycznego liczy ponad 3 tys. dokumentów i obejmuje całe życie artysty.

Kolejną prelegentką była Katarzyna Kraska (Dział Zbiorów Audiowizualnych WBP im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi), która zaprezentowała jedną z kolekcji działu biblioteki: Nutozbiór Edwarda Ciukszy – znanego łódzkiego mandolinisty. E. Ciuksza urodził się i wychował w miasteczku Podstępna na Ukrainie. Jego ojciec pracował tam jako zawiadowca stacji kolejowej. W 1921 r. przeprowadził się z rodziną do Wilna. Wtedy to, w wieku 17 lat, E. Ciuksza założył Towarzystwo Mandolinowe „Kaskada”. Był w nim mandolinistą, później również koncertmistrzem i zastępcą kierownika zespołu. W 1945 r., podczas przymusowych wysiedleń Polaków z Kresów Wschodnich, cała orkiestra trafiła do Łodzi. Muzycy założyli tam Łódzką Orkiestrę Mandolinistów. Cieszyła się ona dużą popularnością – E. Ciuksza występował z nią aż do swojej śmierci.

Na zakończenie sesji I moderator, Stanisław Hrabia (Biblioteka i Fonoteka Instytutu Muzykologii, Uniwersytet Jagielloński), zaprosił zebranych do dyskusji, w trakcie której poruszono między innymi kwestię rozproszonych w Polsce zbiorów muzykaliów rodziny Wilkomirskich.

Po przerwie sesję II otworzył Michał Lewicki, który swoje wystąpienie poświęcił wybranym problemom opracowania spuścizn i kolekcji w Sekcji Zbiorów Muzycznych Biblioteki Jagiellońskiej (m.in. kolekcji chopinianów Edouarda Ganche’a). Następnie Hanna Bias (Biblioteka Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach) zaprezentowała referat zatytułowany *Chaos w komputerowym opracowaniu silesiaków i archiwaliów*, dzieląc się obser-

wacjami na podstawie „zbiorów i dokumentów w katalogu Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej i nie tylko”. Kolejny referat pt. *Zwiastun formatu opracowania rękopisów muzycznych w bibliotekach i w archiwach – propozycje, refleksje, pytania* wygłosiła Aleksandra Górka (Gabinet Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie). Referentka zwróciła uwagę na konieczność upowszechniania wiedzy na temat metod opracowania archiwaliów muzycznych, co pozwoliłoby na ich właściwy opis oraz wymianę informacji o posiadanych kolekcjach. Ważnym głosem w dyskusji było wskazanie możliwości zastosowania rekordu opisu kolekcji w katalogu NUKAT oraz zaprezentowanie propozycji formatu katalogowania rękopisów muzycznych.

Program kolejnej części konferencji obejmował cztery komunikaty. Bibliotekę Akademii Muzycznej im. S. Moniuszki w Gdańsku reprezentowały Dorota Stefaniak i Dorota Witkowska. Pierwsza z nich przedstawiła sylwetkę Kazimierza Guzowskiego i omówiła jego kolekcję, przechowywaną w BG AM w Gdańsku. Z kolei D. Witkowska scharakteryzowała dokumenty ze spuścizny prof. Romana Heisinga jako źródło do badań kultury muzycznej Pomorza. Ewa Sochocka (Biblioteka Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu) zapoznała zebranych z organizacją i metodami opracowania zbiorów z kolekcji archiwalnych Biblioteki AM, w tym m.in. kolekcji Marii Jędrzejewskiej. Ostatnią prelegentką była Liliana Bether, która wygłosiła referat *Listy prof. Łucjana Kamińskiego, pierwszego kierownika Katedry Muzykologii na Uniwersytecie Poznańskim w zbiorach Biblioteki Wydziału Historycznego UAM w Poznaniu*.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad organizatorzy zaprosili słuchaczy na koncert dedykowany Andrzejowi Spózowi z okazji jego 80. urodzin. Jubilat, kierownik Biblioteki, Muzeum i Archiwum Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, długoletni przewodniczący Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (dalej SBP), obecnie honorowy członek jej zarządu, obchodził w 2016 r. 55-lecie pracy zawodowej oraz 55-lecie członkostwa w SBP. Z tej okazji oraz w uznaniu jego zasług dla bibliotekarstwa muzycznego Zarząd Główny SBP uhonorował go Honorową Odznaką SBP, wręczoną przez wiceprzewodniczącą Stowarzyszenia, Joannę Pasztaleniec-Jarzyńską. W imieniu Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego jubilatowi życzenia złożyli Anna Malewicz-Madey (prezes WTM) oraz Andrzej Mrowiec (dyrektor WTM). Program „salonu muzycznego” składał się z dzieł Fryderyka Chopina, Zygmunta Noskowskiego, Mieczysława Karłowicza i Stanisława Moniuszki. Wśród wykonawców znaleźli się Maria Ewa Soltys (fortepian) i Włodzimierz Pięła (wiolonczela) oraz gościnnie w poloniezie z opery *Hrabina* S. Moniuszki – Krystyna Wiśniewska (wiolonczela solo), Tatiana Przybylska-Karaszewska (wiolonczela), Agnieszka Podlucka (altówka) i Anna Wesółowska (kontrabas).

Konferencja „Archiwa muzyczne...

W drugim dniu konferencji szczególne zainteresowanie słuchaczy wzbudziły warsztaty *Co zrobić z sukienką w archiwum...? i wiele innych pytań muzycznego bibliotekarza*, prowadzone przez Magdalenę Borowiec i Aleksandrę Górkę z BUW. Warsztaty poświęcone były omówieniu poszczególnych etapów prac nad archiwami muzycznymi. Zwracano uwagę szczególnie na sposoby pozyskiwania kolekcji oraz procedury przejęcia materiałów poprzez m.in. protokół przejęcia, umowę darowizny czy umowę licencyjną. Kolejną sesję otworzyły referaty ponownie prezentujące wybrane archiwa bibliotek. W pierwszym odczycie (*Amatorki czy kompozytorki? Twórczość muzyczna kobiet w zbiorach Biblioteki Narodowej*) referentka, Mariola Nałęcz, zastanawiała się nad obecnością kobiet w życiu muzycznym. Warto w tym miejscu dodać, iż przypływ zainteresowania tematyką kobiecą w muzykologii nastąpił w latach 60. XX wieku. Za patronów tej zmiany uważani są Theodor W. Adorno oraz Michel Foucault. Badając obecność kobiet w życiu muzycznym podkreślano, że zazwyczaj były one wykonawczyniami, słuchaczkami, mecenaskami czy też osobami w innych rolach – takich jednak, które pomijane są w podręcznikach do historii muzyki opisujących przede wszystkim najwybitniejsze dzieła, a te tworzyli mężczyźni. Istnieje anegdota mówiąca o tym, jak pewnego popołudnia Adam spał, a Ewa, z nudów, wycięła otwory w trzcini i zaczęła „wydobywać dźwięki”. Adam obudził się i krzyknął: Przestań hałasować!, za chwilę zaś dodał: poza tym, jeśli ktokolwiek miałby to robić, to nie ty, ale ja. Kobiety od wieków zaangażowane były w tworzenie muzyki, jednak ich zasługi nie zawsze były w pełni doceniane.

Ciekawy referat poświęcony rękopisom Ignacego Jana Paderewskiego w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie zaprezentowała Zofia Olszewska-Bajera. Natomiast *Spuściznę kompozytorską Zygmunta Moczyńskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu* omówiła Ilona Lewandowska. W kolejnym referacie Justyna Raczkowska (Zakład Rękopisów Biblioteki Narodowej) opowiedziała o spuściznie Zbigniewa Seiferta w Archiwum Jazzu Polskiego. Wśród przekazanych przez siostrę artysty Małgorzatę Seifert materiałów znalazły się m.in. fotografie, archiwalne programy koncertowe, a także listy Z. Seiferta do rodziny i przyjaciół. Wśród rękopisów muzycznych warto wyróżnić partytury utworu „Taniec garbusa” autorstwa Z. Seiferta, a także transkrypcje jazzowych standardów: „The Nearness of You”, „My Funny Valentine”, spisane przez artystę. Ponadto w archiwum znalazły się struny do skrzypiec, ustniki saksofonowe, dokumenty (m.in. dyplom ukończenia studiów, indeks, dokumenty Wojskowej Komisji Wojewódzkiej, legitymacja Wyższej Szkoły Muzycznej w Krakowie, legitymacja Polskiej Federacji Jazzowej, a także identyfikatory festiwalu Jazz Jamboree z lat 1968, 1969, 1970 i 1973, na których artysta występował).

Kolekcję *Rękopisy muzyczne z daru Polskiego Związku Chórów i Orkiestr w Bibliotece Śląskiej* przybliżyła zebrana Małgorzata Witowska. Bogate zbiory Biblioteki Śląskiej zawierają m.in. cenną kolekcję przekazaną jej w 1999 r. w formie darowizny przez Zarząd Główny oraz Oddział Śląski Polskiego Związku Chórów i Orkiestr na podstawie porozumienia o uruchomieniu czytelnicy o nazwie Śląska Biblioteka Muzyczna. W skład kolekcji wchodzi druki muzyczne, druki zwarte i ciągłe, rękopisy, maszynopisy, afisze, programy koncertowe, bogaty zbiór ikonograficzny i inne materiały archiwalne.

Konferencję zakończył komunikat Stanisława Hrabiego, poświęcony Archiwum Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP. Sekcja ta działa przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, skupia różnorodne biblioteki muzyczne, m.in.: Zakład Zbiorów Muzycznych Biblioteki Narodowej, oddziały muzyczne bibliotek uniwersyteckich, biblioteki instytutów muzykologii, biblioteki akademii muzycznych, oddziały muzyczne bibliotek publicznych, biblioteki towarzystw muzycznych. Działalność sekcji koncentruje się m.in. wokół organizacji konferencji i sympozjów, działalności informacyjnej dotyczącej bibliotek i zbiorów muzycznych, przygotowywania materiałów do publikacji, szczególnie periodyku „Biblioteka Muzyczna”, współpracy w zakresie katalogowania muzykaliów, czy też współpracy międzynarodowej w ramach Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych IAML.

Podkreślić należy, iż w trakcie całej konferencji, w kulisach i podczas przerw, uczestnicy dzielili się doświadczeniami na temat sposobów organizowania zbiorów, zasad ich gromadzenia, metod opracowania archiwów muzycznych i spuścizn kompozytorskich, szukali także rozwiązań dla zorganizowanego budowania informacji na ich temat. Cennym i istotnym dopełnieniem tematyki obrad były również dyskusje po zakończeniu każdej z sesji.